ВАСКО ПОПА О НАЈДУБЉИМ КОДОВИМА СРПСКЕ НАРОДНЕ ПОЕЗИЈЕ

Кроз тајанствене капије лепоте

Какав то свемир бије у сваком дамару старог и вечног српског песништва? Какав је то свет чије праслике блистају ту пред нама, баснословне и непоновљиве? Зашто наш први песник, први отац и син наше домаће речи, на оно што жели да створи примењује стваралачки чин природе? Зашто се при светлости неугасиве Традиције морају просецати нове стазе, у камену свога доба? Чиме победити ругобу, време и смрт? Куда воде трагови „те родне понорнице”? Може ли срце света куцати нашим гласом? Може ли нас бити ако пресечемо „ту жилу хранитељку”?

Кад буде испред поноћи, он се прободи па погледа на јабуку, а јабука већ почела зрети, сав се двор сјаји од ње.
(*Златна јабука и девет пауница*)

Чобан пође кроз шуму, и идући чујаше и разумеваше све што говоре тице и траве и све што је на свету.
(*Немушти језик*)

Наша народна поезија је цветала и сазревала у самом срцу столетних ноћи. У току тамних векова створен је златни век наше књижевности. Наша класика једина и права. Раздобље наше литературе које из непојамних даљина сјаји новом чудесном лепотом и које није престало и неће никад престати да обасјава песничко стварање на овој шаци земље, под овим небом.

Народни песник као да још чини једно с природом око себе, још чује како цвеће расте, како се пиле леже из јајета, како се звезде множе. У његовој песми сама земља и сунце срце отворе и огласе се људским гласом. Његови ритмови изражавају и саму игру сунчевих зракова и ветрова и грана. Његовим очима и сам камен и дрво прогледају и стасају како само он, човек-песник, уме да стаса.

Та свемирска мера којом су мерене, измерене и дате све ствари у нашој народној поезији, било да је реч о човеку или мраву и звезди, дају народном песничком говору једну опчињујућу драж којој ниједно наше поколење не може одолети. То присуство читавог свемира у свакој ствари чини од народне поезије неку врсту таблица по којима је створен свет, боље и тачније речено — таблица по којима би човек створио свет, такав да он у њему може да живи. Да живи онако како би он једино желео: човечно. Праслике тога света блистају ту пред нама, баснословне и непоновљиве.

Народни песник не исказује своју привржености природи (која му даје и одузима живот) тиме што слепо опонаша оно што је природа већ створила, него тиме што примењује стваралачки чин природе на оно што он жели да створи. И та је примена својеглава, изненађујућа, необјашњива. Њени су плодови те златне јабуке из приче на гранатој воћки човекове маште. У том и таквом држању и делању нашег народног песника крије се, у ствари, његова јединствена и бесцена порука будућим прегаоцима на истом послу надограђивања и обогаћивања овога света речима песме. Нигде се тај песнички чин не јавља тако чист у свој својој пустоловној, лудој лепоти као у творевинама овог нашег првог песника.

Зато нам се највећи песници, из деценије у деценију, из века у век, и враћају живим, вечито живим изворима народне поезије. Дубоко ту у песничком тлу нашег језика (ван кога се не може учинити ниједан крилати корак у поезији) леже, често запретани под маховином и песком заборава, извори наших великих, прошлих и будућих, песничких токова. Само се жива вода из тих извора не може захватити идући натрашке по утабаним стазама скоројевићског традиционализма. Једина светла, истинска традиција наше народне поезије је непрекидна инвенција и непрекидно откривање. При светлости те неугасиве традиције мора се ићи напред, мора се просецати нова, сопствена стаза у камену свога доба. Врлетна стаза подједнако опасна по бесмртност као и по смрт онога који њоме закорачи.

Данас, када се на свим странама земљиног шара наслућују па и чују гласови једног новог Препорода, који се, овога пута, заснива на поново откривеним темељима и стубовима народне уметности, ми можемо само да се поносимо поетским благом свога народа, јер не морамо лутати по свету. Управо нас то благо сједињује с читавим светом. Загледанима у дубока огледала нашег народног песништва, у његове вртоглаве вирове, чини нам се да на дну сваке речи назиремо чудотворне кључеве који отварају тајанствене капије лепоте, оне лепоте коју ствара човек, да би њоме победио ругобу, време и смрт.

Слушамо бескрајну песму народног песника, првог оца и сина наше домаће речи, првог њеног господара и служитеља, слушамо је и чујемо, скривену у њеном месу, исконску жилу куцавицу, која час славујски брује, час олујно грми од предања до предања, све до оног које на наше песнике чека да га створе и предају сутрашњици. Загонетним, никад до краја одгонетнутим трагом те родне понорнице једино се може допрети до срца света и учинити да се чује један бар откуцај његов и гласом наше земље и наших људи. Не смемо ту жилу хранитељку ни за тренутак изгубити из вида, не смемо допустити да се прекине. Где се она прекине, где се сасуши, звучне нам гране умукну, садашњост удари главом о зид, и онда, због, нема будућности.

Изговарамо у себи те древне, ко зна кад срочене песме, загонетке, пословице, враџбине, клетве и бајке, и оне искрсавају пред нама у новом, неслућеном сјају, у неначетој свежини, као да су данас настале. И тако ће бити докле год буде сунца и земље и нашег чаробног језика. Докле год буде наше стално обнављане љубави, увек друкчије и увек верне народној поезији. **<**

(Предговор књизи *Од злата јабука. Руковет народних умотворина*, Београд 1979, прво издање 1958. Редакција и опрема: „Нација Прес”)

Објављено: понедељак, 16. мај 2016, 08:11h